

М. А. Самарова – О. Б. Стрелкова:

Лабыр-лабыр-лабыртом! Поговорим от души

Учебное пособие для студентов филологических и нефилологических факультетов. Удмурт университет книгапоттонни, Ижкар, 2011. 244 стр.

1. Bevezetés

Írásomban egy udmurt nyelvi oktatóanyag elemzésére vállalkozom (én magam is udmurt nyelvet tanítok külföldieknek). Tankönyvek elemzésével Oroszországban csak ritkán találkozni, különösen igaz ez a kisebbségi nyelvek esetén. Ennélfogva nehéz olyan hasznos szakirodalmat találni, amely pontosan meghatározná, hogy milyen kritériumoknak kell megfelelnie egy jó tankönyvnek, hogyan kell jó tankönyvet írni.

Az udmurt a kisebb finnugor nyelvek közül a legnépszerűbbnek számít, a külföldiek közül is meglehetősen sokan szeretnék elsajátítani ezt a nyelvet. Vannak, akik rendszeresen részt vesznek az évente megrendezésre kerülő udmurt nyári egyetemen, s közülük többen is az udmurt nyelv és kultúra kutatójává váltak. Ilyen például az osztrák Christian Pischlöger, aki több udmurt témájú tanulmány szerzője; Fejes László, akinek internetes *Nyelv és tudomány* oldalán számos írása olvasható az udmurtokról; a finn Simo Kantele, aki finn lektorként is dolgozott az Udmurt Állami Egyetemen.

A vizsgált tankönyv ismertetése az Andrew Littlejohn által kidolgozott szempontrendszer alapján történik,¹ amely segítségével meghatározható, mitől jó egy tankönyv, mire kell a legnagyobb figyelmet fordítani a tanulás során, s e folyamatban tanár és tanuló hogyan működhet egymást segítve, hatékonyan együtt. Nem a teljes modellt alkalmaztam, és nem végeztem kérdőíves vizsgálatot sem, hanem elsősorban saját, sokéves oktatói tapasztalatom alapján fogalmazom meg kritikai észrevételeimet.²

¹ Littlejohn, Andrew: *The analysis of language teaching materials: inside the Trojan horse*. In: Tomlinson, Brian (ed.), *Materials development in language teaching*. 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2010. 179–211.

² Az elemzett tankönyv kiválasztásában fontos szerepet játszik, hogy nyolc éve magam is ezt használom praxisomban. Megpróbálok követni az oktatóanyag tematikáját és a feladatsorokat, de sajnos, ez sokszor nem egyszerű (főleg a 6–7. leckétől kezdve, ld.

2. Udmurt tankönyvek és oktatóanyagok

Az udmurt nyelvoktatásban meglehetősen sok tankönyv áll rendelkezésre. Ezek között vannak olyan tankönyvek, amelyekből az iskolában a nyelvet már beszélőket tanítják (pl. Ju. T. Bajtyerjakova: *Удмурт кыл* [Udmurt nyelv]), illetve olyanok, amelyek (az udmurtot második idegen nyelvként tanuló) oroszok számára íródtak (N. P. Botalova: *Җеч-а, бур-а, удмурт кыл!* [Szervusz, udmurt nyelv!]). Ezeken kívül különböző oktatóanyagok is léteznek az óvodások és a felnőttek számára is, akik az udmurtot idegen nyelvként akarják elsajátítani.

A felnőtteknek szóló könyvek közé tartozik a jelen cikkben górcső alá vett könyv is, M. A. Szamarova és O. B. Sztrelkova *Labyr-labyr-labyrtom* [Beszéljünk szívből, lélekből] című kiadványa (2011). A választást az is indokolja, hogy ez az egyik leggyakrabban használt tankönyv Oroszországon kívül is, pl. Magyarországon és Finnországban is ezt használják, de az udmurt nyári egyetemre érkező külföldieket is ebből a könyvből tanítják.³

Kritikák, recenziók híján ugyanakkor nem tudjuk, melyik könyv tekinthető hasznosnak a nyelvoktatás szempontjából, és melyik kevésbé. Létezik ugyan egy, a nyelvtanítással foglalkozó folyóirat, a *Вордскем кыл* [Anyanyelv], ahol egyes tanárok közölnek nyelvórákhoz kapcsolódó módszertani mintákat, illetve egy-egy nyelvkönyv feladatainak elemzését ismertetik, de mindenre kiterjedő, részletes reflexiók itt sem jelennek meg. Írásomnak tehát az is célja, hogy egy oktatóanyag elemzésével segítséget nyújtson a megfelelő tankönyv kiválasztásában (vagy akár létrehozásában), s hogy felhívja a figyelmet a közös (tanár és tanuló), ill. az önálló nyelvtanulói munka folyamán felmerülő lehetséges nehézségekre.

4. Az elemzett tankönyv Littlejohn szempontrendszere alapján

Jelen elemzést Andrew Littlejohn 2010-ben megjelentetett rendszere alapján végzem el (ld. az 1. lábjegyzetet).

később), hiszen nincs elegendő gyakorlat, feladat a könyvben, és rengeteg kiegészítő anyagot kell készíteni, ami a diákok számára sem jó.

³ A szerzőkről: M. A. Szamarova kandidátus, az Általános és Finnugor Nyelvtudományi Tanszék docense. A permi és a finnugor nyelvek összehasonlító grammatikájával, számítógépes grafikával és tervezéssel, komi és finn nyelvvel, finnugor névtannal, információs technológiákkal foglalkozik. O. B. Sztrelkova szintén kandidátusa, ő is az Általános és Finnugor Nyelvtudományi Tanszék docense. Tudományos érdeklődési köre: az udmurt nyelv morfológiája, az udmurt számnevek történeti és tipológiai vizsgálata.

4.1. A tankönyv célja (a tankönyv szerzői szándéka szerint). Az alapoktól kezdve a teljesen haladó (kb. B1–B2) szintig eljuttatni a tanulót az udmurt nyelv elsajátításában. Célja megtanítani és megértetni az udmurt nyelvet, valamint elérni, hogy a tanuló saját véleményalkotásra legyen képes udmurt nyelven.

A most ismertetendő kiadvány több szempontból sem felel meg az oktatóanyag hivatalos kritériumainak. A tankönyvi bevezető szerint a könyv főszereplőivel a tanulók óráról órára merülnek el egyre mélyebben az udmurt nyelv világában. Viszont, ha végighaladunk a témasorokon, nem látjuk ezeket a főszereplőket, minden témánál egy új szereplő jelenik meg, illetve van egy „Én”, akiről nem tudjuk, hogy pontosan kicsoda. Nem találunk módszertani ajánlásokat, javaslatokat sem az oktatóanyag használatához – ezt a szerzők a mindenkori tanárra bízzák. Az egyes témák végére hasznos lett volna egy összefoglaló anyagot szerkeszteni (pl. a legfontosabb kifejezésekkel, a nyelvtani anyagokkal, ellenőrző kérdésekkel stb.), hogy a diákok számára ezek még jobban megmaradjanak, rögzüljenek. Ugyanez a probléma megjelenik a könyv végén is: nincs megadva összefoglaló, a tananyag egészéhez kapcsolódó feladatsor. A könyv végén külön részben szerepelnek az önálló olvasásra szánt szövegek, de azokat is jó lett volna szintek szerint differenciálni, hogy minden tanuló találhasson saját szintjének és érdeklődési körének megfelelő szöveget. A rövidítéseket, szimbólumokat is jó lett volna egy külön listába gyűjteni. A kötet elején a nyomtatott betűs udmurt ábécé van megadva, míg a fonetika gyakorlásánál a dőlt betűs szöveg jelenik meg, ez igen nagy nehézségeket okozhat a cirill betűket nem ismerő diákoknak. A bevezetésben kijelölt célok tehát csak részben tudnak megvalósulni.

4.2. Az elemzés alapelvei

a) Feladattípusok. A tankönyv a következő feladatokat tartalmazza:

Nyelvtani ismeretek. Jól, szemléletesen mutatja be a nyelvtani szabályokat, általában táblázatban vagy pontokba szedve, hozzáfűzve a példamondatokat. A nyelvtani szabályokat a „Feladatok” részben gyakoroltatják. Ennek viszont az a hátránya, hogy a tanuló sokszor nem ismeri a szavakat, és a kifejezések egy részét a szótárral együtt sem képes megérteni. A gyakorlásra és a szabályok megértésére a feladatok mennyisége nem elég, így a tanárnak saját magának kell létrehoznia gyakorlatokat. A tankönyv feladatai nem nagyon különböznek egymástól. Leggyakrabban ezek az alábbi típusokba sorolhatók: beírni a mondatba a hiányzó szót/megfelelő toldalékot, megfelelő alakba tenni az adott szót vagy kifejezést, folytatni az elkezdett mondatot, kitölteni egy

kérdőívet, lefordítani az orosz mondatokat, a képek alapján kitalálni egy mesét (a könyvben orosz népmesék szerepelnek), kigondolni egy vers második részét.

Olvasási képesség. Az olvasott szövegek végén a témához szorosan kapcsolódó kérdéseket kell a tanulóknak megválaszolni, véleményt nyilvánítani stb. Az adott leckében szereplő „Önálló olvasás” részben található szövegek néha teljesen eltérnek a leckében megadott témától és nagyon sok új szót tartalmaznak, így a tanuló sok esetben nem képes a szöveget önállóan elolvasni és megérteni, sőt a nyelvtanulás elején szótárral sem, mert túl kevés ismerettel rendelkezik az itt szereplő szövegek szintjéhez képest. Az esetleges szövegvégi magyarázatok sem segítenek, ugyanis azok udmurtul és oroszul vannak, ami az oroszul nem tudó külföldiek számára sok nehézséget okozhat. Ezenkívül van még a lecke témájához kapcsolódó párbeszédes rész is. Ez bővítheti a szókincset, mert a tanulók a párbeszédek mintákra támaszkodva tudnak egymás között beszélgetni, és így akár egész szókifejezéseket is elsajátíthatnak. Nagyon ritkán (3-4 alkalommal) a szerzők a szöveg szókincset szófelhőkkel vagy egyéb rajzokkal egészítik ki, ezekhez viszont nagyon kevés feladat kapcsolódik. A könyv végén mellékletként szerepelnek ugyan plusz olvasnivalók, azok azonban elsősorban azoknak a tanulóknak ajánlhatók, akik már a nyelvtan nagyobb részét ismerik.

A szövegek az udmurt tematikára épülnek: vannak közöttük cikkek az udmurtok eredetéről, az udmurt himnusz, az anyanyelvről és annak sajátosságairól szóló versek, népmesék és legendák, népszokások bemutatása, népdalok és az egyik udmurt író, Kuzebaj Gerd gyerekeknek írott kis novellája.

b) Tartalom. A könyv 18 leckéből áll. A leckéket a szerzők a legfontosabb nyelvtani témák alapján osztják fel, ebből az látszik, hogy a tankönyv a nyelvtanra kíván fókuszálni, és a nem a beszédfejlesztéshez szükséges társalgási témákra. A témák: 1. Az ábécé. Fonetika. A helyes kiejtés gyakorlása. Nyelvtörők; 2. Személyes névmások. Jelen idő. Kérdő mondatok. Ismerkedés; 3. Az ige tagadó alakja. Birtokos ragok. Visszaható névmások; 4. Többes szám. Sorszámnevek. Időkifejezés. Inessivus, Illativus, Elativus; 5. Birtokos eset. Névmások birtokos esete. Névtók. Az évszakok. A hónapok megnevezései; 6. Birtokos szerkezetek. Inessivus, Illativus, Elativus esettel kifejezve. I. múlt idő (a magyarul hagyományosan „láthatóságának” nevezett múlt idő); 7. Dativus. Modális igék. Igei főnevek. A melléknevek többes száma; 8. Tárgyeset. Birtokos szerkezet tárgyesettel. Névtó birtokos ragokkal; 9. Ablativus. A melléknevek és határozószók fokozása; 10. Jövő idő. Instrumentalis. A birtokos szerkezetek instrumentalis esettel kifejezve; 11.

Felszólító mód. Caritativus. Tagadó névmások és határozószók; 12. Helyjelölő esetek: Egressivus, Terminativus, Translativus, Approximativus. Névtutók; 13. Feltételes mód. A nevek kijelölő képzője. Határozatlan névmások és határozószók; 14. II. múlt idő („nem láthatósági” múlt). Határozott névmások; 15. Szenvedő igék. Visszaható igék. Optativus. Frequentativum (gyakorító képző); 16. Adverbialis eset. Főnévképző; 17. Melléknévi igenév; 18. Határozói igenév; 19. Összetett mondatok; 20. Olvasnivaló szövegek; 21. Nyelvtani melléklet.

c) Nyelv: funkciók, témák, nyelvtan, szókincs, társalgási stratégiák, kiejtés. A tankönyv célnyelve az udmurt, a munkanyelve orosz. A nyelvtani leírást, a feladatokat és a szövegeket udmurtul adják meg a szerzők, de részben oroszul szerepelnek a feladatok és a szöveghez tartozó esetleges magyarázatok is.

Témák. A társalgási témák a „Tartalom” részben vannak felsorolva. Egy-egy lecke egyszerre több témát dolgoz fel, amelyek viszont nem feltétlenül kapcsolódnak egymáshoz, ami nehezíti a tanulási folyamatot, főleg a 6–7. leckétől kezdődően. Ez főleg a szókincs esetében jelent nagy problémát. A következő témákat lehet kiemelni: Saját magamról; Mit szeretek/nem szeretek csinálni?; Egy napom; Lakóhelyem; Időjárás; A családom; A barátom; Zöldségek; Boltban; Testrészek; Finnugor népek; A fák; Munkakeresés; Ajándék. Élelmiszerek; Receptek; Egy beszélgetés (itt nehéz elkülöníteni egy témát, mert témájukban különböző szövegek vannak ebben a leckében: barátok közötti beszélgetés, orvosnál, fák, foglalkozás, udmurt városok); Gondolatok; Az udmurt legendákról; Az udmurtokról; Filmről; Az Udmurt Állami Egyetem; Időjárással kapcsolatos babonák; Az Udmurt Köztársaság.

Nyelvtan. A szabályok könnyen érthetőek a tanuló számára. Az összegző táblázatok jól áttekinthetőek, a könyv végén külön mellékletben is szerepelnek rendszerezve. Viszont kevés példa szerepel a kivételekről. A szabályokat gyakoroltató feladatokból sincs elég.

Szókincs. Mivel a témák nem logikus sorrendben követik egymást, nem épülnek egymásra, ezért a szókincs tanításával/tanulásával is problémák lehetnek. A szerzők már a könyv elején is olyan nyelvtani feladatokat és mondatokat hoznak, amelyek szavai teljesen újak és az adott beszélgetési témához nem kapcsolódnak. Így a hallgató figyelme és az elején szerzett motivációja is elveszhet, mert sokkal nagyobb kihívást jelent a szavakat megtanulni és összekapcsolni valamelyik már ismert témával.

Társalgási stratégiák. A könyv nem a társalgásra koncentrálna, nagyon-nagyon keveset foglalkozik a beszélt nyelvvel, szinte alig vannak beszédgya-

korlatok. Csupán a szöveg végén szerepel egy-egy kérdés az olvasó számára. Néhol képeket is megadnak, azzal a céllal, hogy a tanulók meséljenek róluk, vagy gondoljanak ki a képek alapján egy mesét, történetet, de ilyen képből is csak két-három van.

Kiejtés. Egy külföldi számára a cirill ábécé ismeretlen lehet, ezért erre is több figyelmet kellene fordítani. Már csak azért is, mert az udmurt nyelv olyan hangokkal is rendelkezik, amelyek egy külföldi számára újak és idegenek lehetnek, sem az orosz, sem a legtöbb európai nyelvben nincsenek meg. Ezért logikus lenne a hangokra is több figyelmet fordítani. A könyv legelején, a „Bevezetés” részében orosz és udmurt nyelven találunk egy kis általános információt az udmurt fonetika és nyelvtan rendszeréről (9–12). Utána adnak még néhány orphoepikai (helyes kiejtési) feladatot (dőlt betűkkel – ami újabb nehézséget jelenthet egy cirill átírást nem ismerő diák számára, ld. fentebb). A nyelvtörők szintén nem oldják meg ezt a problémát. Egyrészt azok szemantikailag nehezek (bár az elején talán nem muszáj még figyelni a mondat jelentésére, de a diákok kíváncsiak arra, hogy mit is olvasnak, mit jelentenek a mondatok), másrészt a diák motivációját is elvehetik az ismeretlen mondatok nehézségei.

4.3. A tankönyvben szereplő egységek sorrendje

A tankönyv feladata alapvetően az, hogy a tanuló megértse az udmurt beszédet és saját véleményét tudjon kifejezni udmurt nyelven. Az első 6-7 témában ez a feladat többé-kevésbé jól van megoldva, utána viszont kissé zavarossá válik. A nyelvtanban még lehet követni a tanmenetet, de a beszélgetési témákban már sajnos nem. A tanuló figyelme ugrálhat, mivel a témák nincsenek rendszerezve.

Társalgási szempontból elemezve az első 6-7 téma még szépen halad az egyszerűtől az összetettig, onnantól kezdve viszont vagy bonyolult szövegek jönnek sok új szóval és kifejezéssel, vagy egy leckén belül a szövegek nem koherensek, és teljesen más szókészlettel kell dolgozni, ami további terhet jelent a tanuló számára.

A témák sorrendje nem logikus (nem összefüggő témák következtelen sorrendben), egy leckén belül is találkozhatunk több apró témával, amelyek egyáltalán nem kapcsolódnak össze, akár társalgási, akár nyelvtani feladatokról beszélünk, ezért nehéz megmondani, hogy az előző leckékben szereplő és megtanult szavak rendszeresen ismétlődnek-e a későbbi leckékben vagy sem. Ha ismétlődnek, akkor olyan szövegekben és olyan gyakorisággal, hogy a hallgató nem képes rá emlékezni vagy felismerni. Ha viszont az ál-

landó szókapcsolatokról beszélünk, akkor ezekre még nehezebb visszaemlékezni, és a könyvben ilyen szókapcsolatokra a szerzők külön figyelmet nem fordítanak, ugyanakkor számtalan előfordul a szövegekben.

Elemezzük példaként a könyv egyik leckéjét! Az elemzésre véletlenszerűen a 3. leckét választottam. A lecke témája: Többes szám. Számnév. Időkifejezés. Illativus, Inessivus, Elativus esetragok.

A lecke elején a szerzők „Az én napom” című szöveget szerepeltetik. A szöveg előtt nincs megadva instrukció, hogy pontosan mit kell vele csinálni, egyetlen egy kép van a szöveg mellett: egy olvasó fej. Valószínűleg tehát olvasni kell a szöveget. A szöveg végén felteszik a kérdést a diáknak, hogy telik az ő napja.

A tapasztalattal nem rendelkező tanár nem fogja tudni, hogy a feladatokat milyen sorrendben lenne a legjobb elvégezni, illetve, ha a diák önállóan tanulja a nyelvet, akkor az ő számára sem lehet világos, hogy milyen sorrendben volna célszerű feldolgozni az egyes szövegeket. Más, az olvasnivaló szöveghez kapcsolódó kérdés vagy feladat nincs.

A szöveg után azonnal következik egy nyelvtani rész a többes szám kifejezéséről (példákon keresztül vezetnek rá a szabályra), bemutatják a tő- és sorszámneveket. A sorszámneveknél példaként hoznak olyan mondatokat, ahol előfordulnak már hónap- és napnevek, illetve az ige jövő időben áll. A napneveket még ebben a leckében megtanulhatja a diák, de a hónapnevek csak a következőben kapnak helyet. Emiatt ezek a példamondatok nem igazán szerencsések: célszerűbb volna olyan szavakat használni, amelyek már szerepeltek a korábbi leckékben. Az ismétl(őd)és csak jót tenne és a diák is örülne, hogy egyre több mindent ért és használ – ez fokozhatja a motivációt.

A napnevek megismerését követően az idő kifejezésének szabályát egy táblázatban teszik közzé a szerzők. Itt csak egy kérdést mutatnak be: Hány óra van most? A „Mikor?” kérdést elkerülik, viszont a feladatokban és a szövegekben fordítva van, a Mikor? kérdés dominál a másikkal szemben. Ezekre a kérdésekre a diákoknak maguknak kell megkeresniük a választ a szövegekben, ami a 3. leckében megint csak nehézségeket okozhat. Az idő kifejezésére az udmurtok a beszélt nyelvben gyakran határozószavakat is használnak, mint pl. 'tegnap', 'ma', 'holnap'.

Az idő kifejezésről hirtelen átváltunk a helyjelölésre, itt az illativus, inessivus, elativus esetragokkal ismerkedhet meg a diák. Az udmurtban az idő- és helykifejezésre ugyanazok a ragok használatosak. Érthető, hogy egy leckében tárgyalják a szerzők ezt a két témát, de lehet, hogy fordítva kellene: először a helyhatározó esetragokkal kellene megismertetni a diákokat, s utána áttérni az idő kifejezésekre.

A nyelvtani szakasz után következik egy önálló olvasási rész. Az otthoni olvasásra ajánlott szöveg egy párbeszéd: Katja és Martin beszélgetnek az állatokról. Itt új nyelvtani alakok kerülnek elő: pl. a tárgyeset többes száma, az eszközhatározói eset és a múlt idő. Az ehhez kapcsolódó magyarázatok csak oroszul vannak megadva. Az először előforduló új nyelvtani alakokat a szövegben dőlt betűvel jelölik. A legnagyobb nehézséget talán az okozza, hogy a szöveg rengeteg új szót tartalmaz (ez csak a 3. lecke!). A sok új nyelvtani információ és a sok új szó a diák motivációját csökkentheti annak ellenére, hogy a szöveg alapvetően nem hosszú. A szöveg után a szerzők felhőkben állatok neveit adják meg, és kérik azok csoportosítását aszerint, hogy házi- vagy vadállatokról van-e szó. A szöveg olvasását követően ezt nem nehéz megoldani – ha a diák önállóan kiszótározza a szövegből az új szavakat.

Ezután következnek a párbeszédok. Összesen hét rövid párbeszéd van, amelyek leginkább a számokat, ill. az idő- és helykifejezéseket gyakoroltatják, de itt is előkerülnek újabb témakörök: a telefonszám iránti érdeklődés, bútorok nevei, egy találkozás megbeszélése, életkor, a napközbeni tennivalók. A párbeszédés rész végén négy rövid humoreszk található, ez egy kis betekintést ad az udmurt humorba.

A szövegek után feladatok következnek a nyelvtani rész gyakoroltatására. Az új témákhoz egy feladat van a számnevekre, kettő a helyhatározó esetekre, három az igeragozás ismétlésére. Az egyik nyelvtani szöveg a beszélt témához, „Az én napom” témához kapcsolódik, és a diák a feladat megoldása közben gyakorolhatja az ige állító és tagadó ragozását. Ez jó feladat.

A szerzők minden lecke végén megadnak egy közmondást. Ebben a leckében, mivel a szerzők a hangsúlyt a számnevekre helyezik, a közmondásban is szerepelnek számok (viszont az ige jövő időben áll, amit a diákok még nem ismernek). Sok olyan udmurt közmondás van, amelyben vannak számok és az ige is jelen időben áll, így lehetett volna azok közül választani.

Összegezve azt lehet mondani, hogy a lecke nagyon sok új nyelvtant és szóanyagot tartalmaz, túl sok tematikus csoportra bontva – ez pedig megosztja a diák figyelmét. Sokkal jobb lenne egy témára koncentrálni és végigvinni azt mind a nyelvtan-, mind pedig a szókinccstanítás során. A szerteágazó témakör pozitívuma lehetne, hogy a diák sok mindennel megismerkedhet, de nem biztos, hogy az a sok meg is marad a fejében, ha szigorúan követi az anyagban meghatározott sorrendet. Ezek alapján a tanár arra kényszerül, hogy a leckét sok kis egységre ossza fel, saját maga által kidolgozott anyaggal kiegészítve.

4.4. Téma és fókusz

a) Általános témák. A könyvben található témákat korábban már felsoroltam. Amint említettem, az első leckékben a sorrend, felépítés jó, utána viszont következetlen, így a figyelem elvész.

b) Szépirodalmi / fikciós és dokumentum / nem fikciós párbeszéd, történetek, cikkek mindennapi témákról. A könyvben jellemzően fikciós szövegek találhatók kitalált szereplőkkel. A szövegek hétköznapi nyelven vannak írva, nem tartalmazzak sok neologizmust vagy olyan szavakat, amiket egy átlagos udmurt nem értene. A leckékben és a mellékletben található cikkek újságokból és irodalmi vagy gyerekkönyvekből, illetve más udmurt tankönyvből származnak. Ezek leginkább az udmurtok származásáról, történelméről, folklórjáról szólnak (ld. fentebb).

c) A bemutatott formákra van/nincs metanyelvi kommentár/megjegyzés. Sajnos erre a szerzők nagyon kevés figyelmet fordítanak és a tanárnak saját magának kell kidolgoznia kiegészítő anyagot, hogy a tanulók többet gyakorolhassanak és a tanult nyelv más területeivel is megismerkedhessenek. A nyelvtani feladatokból vagy a párbeszédéből elvétele lehet apró „udmurtosságokat” kiemelni, ezek legtöbbször a nyelvtanra vonatkoznak. Általában ezek érdeklik a tanulókat, de gyakorlatok híján nehezebben tanulhatók.

4.5. A tanítási/tanulási tevékenységek típusai⁴

Ha csak a tankönyv alapján kellene/lehetne haladni, akkor az egész anyag akár egy év alatt is elsajátítható lenne, de jó eredményekhez nem vezetne: túl kevés a nyelvtani és beszédgyakorlat, nincs hanganyag. A nyelvtan szempontjából ez egy jó tankönyv lenne, ha még több gyakorlatot, feladatot hoznának, akár munkafüzet formájában, akár egy tanári segédkönyvben.⁵

⁴ Hogyan zajlik az óra, az óra menete, milyen feladatokat adnak, mire fordítanak nagyobb figyelmet (hallgatás, írás, olvasás, beszéd).

⁵ Стрелкова, О. Б.: *Кылыыкысээ усьтыса. Дьыштон амалтодосдьыко юрттоо* [A nyelvi láda kinyitva. Oktatási kézikönyv]. Ижкар, 2014. Ez a kézikönyv kezdő udmurt nyelvtanulóknak készült – mind a filológiai, mind a nem filológiai irányultságú hallgatók számára. A kézikönyv első részében vannak feladatok az udmurt szókincs eredetének tanulmányozására, a második részben pedig kommunikációs készségek fejlesztésére szolgáló gyakorlatok, kommunikációs játékok szerepelnek. Annak ellenére, hogy a kiadás M. A. Szamarova – O. B. Sztrelkova *Labyr-labyr labyrtom* tankönyvének kiegészítő kézikönyveként is használható, sok esetben az itt megadott gyakorlatok nincsenek összhangban az oktatóanyagban megjelenő témákkal és feladatokkal. A *Кылыыкысээ усьтыса* kézikönyv mégis inkább nem a kezdők, hanem már a nyelvet ismerők számára ajánlott, mert a feladatok sok esetben elvárják legalább az A2 vagy B1 szintű nyelvtudást.

Olvasnivaló rengeteg van benne, viszont azt is jó lenne bővíteni további feladatokkal, akár átvezetve a párbeszédre is. Az olvasásra szánt szövegeket jó lenne hanganyaggal ellátni. A hanganyag nagyon fontos lenne a nyelvtanulás legelején is.

5. Összegzés

Az egész könyvet elemezve megállapíthatjuk, hogy sok hiányossága van. Ez az oktatóanyag leginkább csak mint tankönyvi segédeszköz használható. A fő probléma az, hogy tapasztalatom szerint jelenleg nem áll rendelkezésre olyan tankönyv, amelyből az udmurtot mint idegen nyelvet eredményesen lehetne tanítani a külföldi, felnőtt nyelvtanulóknak. Így a tanár arra kényszerül, hogy sok külön anyagot készítsen. Annak ellenére, hogy a tárgyalt könyv nyelvtani felépítése viszonylag jó, a szókincset és a beszédet fejlesztő része mégis hiányos. Ha a szerzők céljai közé tartozik az udmurt nyelv megtanítása és az udmurt beszéd megértése, valamint a saját véleményalkotásra tanítás udmurt nyelven, akkor ehhez a célhoz megfelelő anyagot is jó lenne kidolgozni a könyvben. Folyamatosan kellene bevezetni az új szavakat, illetve az ismétlődő feladatokat, valamint egymásra épülő szövegeket kellene adni. Jelenleg viszont az tapasztalható, hogy ha a teljesen kezdő tanuló egyedül kezd el tanulni ebből a könyvből, néhány lecke után káoszba kerül, elveszik benne. Így a saját tapasztalatom szerint ezt a könyvet csak egy másik tankönyv mellé ajánlanám vagy akkor, ha a tanárnak sok saját anyaga van, amivel ki tudja bővíteni a jelen oktatóanyagot.

Hangsúlyoznom kell, hogy a bemutatott elemzésben említett hibák és hiányosságok nem csökkentik a vizsgált kiadvány általános pozitív megítélését, hiszen ahogy korábban említettem, magam is ezt használom. Célom elsősorban az volt, hogy egy ilyen kísérleti jellegű kritikában szemléltessem, hogy egy modern funkcionális és gyakorlatorientált tankönyvre mekkora szükség van az udmurt nyelv tanításának esetében, még akkor is, ha az udmurt nyelvet tanulók különböző háttérrel (pl. a cirill betűk ismeretével/nem ismeretével) rendelkeznek, és ez nem teszi egyszerűvé egy ilyen koncepció (és azon alapuló tankönyv) kidolgozását.

EKATERINA SUNTCOVA

DOI: 10.52401/fud/2023/24